

ЛЕВКОЙ ЗАПАШНИЙ

Matthiola fragrans Bunge

Родина Капустяні (Хрестоцвіті) —
Brassicaceae (Cruciferae)

Природоохоронний статус виду
Рідкісний.

Наукове значення
Рідкісний вид на пд.-зх. межі ареалу.

Ареал виду та його поширення в Україні
Сх.-євразійський зх.-сибірський вид, поширений від бас. р. Сіверський Донець до Південноуральського плато, а також на пд. Зх. Сибіру, пн.-зх. Казахстану. В Україні трапляється по крейдових відшаруваннях в бас. р. Сіверський Донець (Донецький кряж, пд. відроги Середньоруської височини). Адм. регіони: Хр, Дц, Лг.

Чисельність та структура популяцій
Популяції нечисленні, середня щільність дорівнює 2–3 особини на 1 м², іноді має високу щільність. Площа популяцій від 0,1 га до 20 га.

Причини зміни чисельності
Промислова розробка крейди, неконтрольоване випасання худоби, насадження лісу на крейдових схилах; вузька екологічна амплітуда виду.

Умови місцезростання
Крейдові відшарування по схилах берегів річок, балках, рідше на рухливих осапах крейди у підніжжя схилів (переважно пд. або сх. експозиція). Угруповання кл. *Helianthemo-Thymetea* (порядок *Thymo cretacei-Hyssopetalia cretacei*). Ксерофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика
Хамефіт. Багаторічна білувато-шерстистоповстиста трав'яна рослина 20–50 см зав-

вишки. Стебла прості або галузисті, при основі здерев'янілі. Прикореневі листки черешкові, чисельні, від виїмчато-зубчастих до пірчаторозсічених, по краю часто хвилясті; стеблові листки — сидячі. Суцвіття — китиця, квітки брудно жовтувато-бурі, 20–25 мм завдовжки, 2,5–3 мм завширшки, пелюстки з лінійним відгином. Плоди — сплюснені прямостоячі опушені стручки до 11 см завдовжки, 2,5–3 мм завширшки. Цвіте в кінці травня — на початку липня, плодоносить у серпні–вересні. Розмножується насінням і вегетативно.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони
Охороняється у відділенні «Стрільцівський степ» Луганського ПЗ і у відділенні «Крейдо-

ва флора» Українського степового ПЗ, а також у ботанічних заказниках та заповідних урочищах. Рекомендується виявляти нові місцезнаходження, контролювати стан популяцій, вирощувати у ботанічних садах. Необхідно створити ботанічні заказники в окол. с. Весела Тарасівка Лутугінського р-ну і с. Попівка Краснодонського р-ну в Луганській обл. Заборонено порушення умов місцезростання виду.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах
Вирощують в Донецькому ботанічному саду НАН України.

Господарське та комерційне значення
Декоративне, протиерозійне.

Основні джерела інформації
Абрамова, 1973; Горелова, Алехин, 2002; Кондратьюк, Бурда, Остапко, 1985; Красная книга РСФСР, 1988; Луганский государственный заповедник, 1988; Остапко, 2001; Редкие и исчезающие виды растений, грибов и лишайников Ростовской области, 1996; Український природний степовий заповідник, 1998; Червона книга Луганської області, 2003.

Автори: В.І. Мельник, М.М. Перегрим
Фото: А. Мигаль

РЕДЬКА ПРИМОРСЬКА

Raphanus maritimus Sm. s.l. (*R. raphanistrum* L. subsp. *maritimus* (Sm.) Thell.; incl. *R. odessanus* (Andrz.) Spreng., *R. raphanistrum* L. subsp. *odessanus* (Andrz.) Schmalh., *Raphanistrum odessanum* Andrz.)

Родина Капустяні (Хрестоцвіті) —
Brassicaceae (Cruciferae)

Природоохоронний статус виду
Вразливий.

Наукове значення
Рідкісний літоральний вид на межі ареалу.

Ареал виду та його поширення в Україні
Атлантична, Сх. Європа; Середземномор'я, Пд.-Зх. Азія; Африка; Австралія (занесено).
В Україні — Причорномор'я, Крим. Адм. регіони: Од, Кр.

Чисельність та структура популяцій
Невисока. Рослини трапляються поодинокі або нечисельними групами; популяції інтенсивно скорочуються і зникають.

Причини зміни чисельності
Антропогенні: руйнування місць зростання унаслідок господарської діяльності, надмірне рекреаційне навантаження, активна забудова приморської смуги; природні: стенопність, понижена конкурентна спроможність виду, слабе плодоношення, відсутність вегетативного розмноження.

Умови місцезростання
Трапляється спорадично на бідних піщаних морських узбережжях з різкозмінним зволоженням. Малосформовані угруповання

відносяться до кл. *Ammophiletea* та *Cakiletea maritima*. Ксеромезофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика
Терофіт. Трав'яний монокарпик (однорічник) з потовщеним стрижневим коренем 0,3–1 м заввишки. Стебло пряmostояче, дуже галузисте, ріпоподібно потовщене і м'ясисте в області гіпокотіля, як і листя, шорстке від простих волосків. Листки короткочерешкові (нижні), ліроподібно-пірчасторозсічені з 5–9 боковими частками. Квітки блідожовті, рідше білі з жовтими або фіолетовими жилками, зібрані у просту китицю. Плід нерозкритий циліндричний стручок, з 2–4 кулясто здутих члеників, з конічно-шилоподібним носиком, довшим за стручок. Цвіте у червні–серпні,

плодоносить у вересні. Розмножується насінням.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони
Охороняється на території Карадазького та «Мис Мартьян» ПЗ. Рекоменується дослідити стан популяцій, розробити методи реінтродукції виду, культивувати у ботанічних садах і парках. Заборонено забудову приморських смуг, обладнання місць рекреації, забір піску.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах
Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення
Харчове.

Основні джерела інформації
Голубев, 1996; Голубев, Ена, Сазонов, 1999; Дидух, Шеляг-Сосонко, 1982; Екофлора України, 2007; Определитель высших растений Крыма, 1972; Флора европейской части СССР, 1979; Флора УРСР, 1953; Atlas Florae Europaeae, 1996; Flora Europaea, 1993.

Автор: А.П. Ільїнська
Малюнок: І.В. Маханьков

ШИВЕРЕКІЯ ПОДІЛЬСЬКА

Schivereckia podolica (Besser) Andr. ex DC.
(incl. *S. mutabilis* (M.Alexeenko) M.Alexeenko;
S. monticola M.Alexeenko subsp. *mutabilis*
M.Alexeenko)

Родина Капустяні (Хрестоцвіті) —
Brassicaceae (Cruciferae)

Природоохоронний статус виду
Неоцінений.

Наукове значення

Реліктовий вид з диз'юнктивним ареалом.

Ареал виду та його поширення в Україні

Румунія (Добруджа), Росія (центральні р-ни Сх.-
Європейської рівнини, Урал). В Україні: Зх. Лісо-
степ (Товтри, Придністров'я), Степ (зрідка). Адм.
region: Ів, Тр, Чц, Хм, Дц, Лг, Од.

Чисельність та структура популяцій

У Зх. Лісостепу локальні популяції налічують ти-
сячі особин; чисельність стабільна. Аналогічна
популяція в Одеській обл. У Донецькій обл. по-
пуляція малочисельна, займає дуже малу пло-
щу, стан популяції у Луганській обл. невідомий.

Причини зміни чисельності

Руйнування екоотопів внаслідок добування
вапняків, низька конкурентна здатність виду.

Умови місцезростання

Кам'яністі вапнякові та черепашкові (в Одесь-
кій обл.) відшарування та осипища, скелі, крей-
дяні схили. У Правобережному Лісостепу та в
Одеській обл. росте переважно на рендзинах
та осипищах в угрупованнях порядку *Alyso-*
Sedetalia, зрідка — кл. *Asplenetea trichomanis*
та *Festuco-Brometea*. У Донецькій та Лугансь-
кій обл. — у складі томілярних угруповань

кл. *Helianthemo-Thymetea*, у разі збільшення
кількості щільнодернинних злаків зникає. Ксе-
рофіт, карбонатofil.

Загальна біоморфологічна характеристика

Хамефіт. Багаторічна трав'яна рослина 10–20 см
заввишки, густо опушена сірватими зірчастими
волосками, з багатоголовчастим кореневи-
щем; утворює дернини. Стебло висхідне, роз-
галужене, при основі з розеткою видовжено-
оберненоовальних листків. Стеблові листки
видовжено-яйцеподібні або яйцеподібні, з дріб-
ними зубчиками, сидячі, розеткові листки — че-
решкові, від лопатчастих до ланцетних. Квітки
білі, дрібні, утворюють китицю 6–8 см завдовж-
ки. Плід яйцеподібний або майже кулястий
опушений стручечок 2–5 мм завдовжки. Цвіте у

квітні–червні, плодоносить у червні–липні. Роз-
множується насінням і вегетативно.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Включено до Європейського червоного
списку, Додатку Бернської конвенції. Охоро-
нюється в ПЗ «Медобори», НПП «Подільські
Товтри», РЛП «Дністровський каньйон», за-
казнику «Мар'їна гора» в Артемівському р-ні
Донецької обл. Необхідно контролювати
стан популяцій та створювати нові заказни-
ки. Заборонено видобування крейди, вапня-
ків і черепашників у місцях виростання виду,
порушення оселищ.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Культивують в ботанічних садах України.

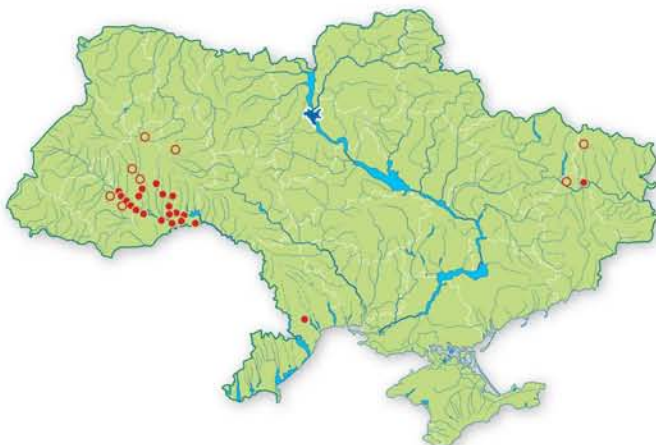
Господарське та комерційне значення

Декоративне, протиерозійне, ґрунтотвірне.

Основні джерела інформації

Бондаренко, 2009; Бурда, Остапко, Ларин, 1995;
Екофлора України, 2007; Заверуха, Андриенко,
Протопопова, 1983; Кондратюк, Бурда, Остапко,
1985; Ткаченко, Дубовик, 1986; ЧКУ, 1996.

Автори: І.А. Коротченко, О.О. Кагало,
А.П. Ільїнська, І.І. Чорней
Фото: О.О. Кагало, В.В. Буджак (вставка)

СОБОЛЕВСЬКІЯ СИБІРСЬКА

Sobolewskia sibirica (Willd.) P.W.Ball

Родина Капустяні (Хрестоцвіті) —
Brassicaceae (Cruciferae)

Природоохоронний статус виду
Рідкісний.

Наукове значення
Локальний ендемічний вид.

Ареал виду та його поширення в Україні
Україна: Гірський Крим (зх. частина пд. макросхилу Головного пасма від Шайтан-Мердвеня до Алупки; масив Чатир-Даг, пд.-зх. та пн.-сх. схили під Еклізі-Бурун; сх. частина пд. макросхилу Головного пасма під Карабі-яйлою). Адм. регіон: Кр.

Чисельність та структура популяцій
Відомо шість популяцій незначної площі. Вид трапляється дуже рідко, зростає поодинокими куртинами. Чисельність біля 100 тис. особин. Співвідношення ювенільних та генеративних особин 4:1.

Причини зміни чисельності
Низький потенціал насінневого розмноження, слабка конкурентоздатність, природне руйнування екоотопів, вузька екологічна амплітуда.

Умови місцезростання
Підніжжя гір (кам'яні рухливі осипи що нагромаджуються під скельними кліфами), до

600–750 м н. р. м. Входить до синтаксонів кл. *Thlaspietea rotundifolii*. Ксеромезофіт, облігатний гляреофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика
Гемікриптофіт. Трав'яний недовгоживучий полікарпік до 20–40 см заввишки. Стебло пряmostояче або висхідне, від основи та вгорі розгаружене, голе або зрідка опушене. Нижні листки голі, по краю інколи вийчасті, довгочерешкові, 1–2 см завдовжки, круглі, надрізногородчасті з серцеподібною основою; верхні — короткочерешкові, в'ялоподібні, глибокогородчасті, до основи майже цілокраї. Суцвіття — китиця: щиткоподібна під час квітання й видовжена при плодах. Пелюстки білі, 3,5–5 мм завдовжки. Плід — булавоподібний, здебільшого од-

нонасінний стручок 5–10 мм завдовжки. Цвіте у квітні–травні; плодоносить у червні–серпні. Розмножується насінням, дуже рідко — вегетативно (кореневими паростками).

Режим збереження популяцій та заходи з охорони
Охороняється в Кримському і Ялтинському гірсько-лісовому ПЗ. Рекомендується здійснити картування місць зростання виду, дослідити динаміку популяцій та ввести в культуру. Заборонено порушення місць зростання, виробка кар'єрів, забір кам'яних уламків.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах
Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення
Декоративне.

Основні джерела інформації
Екофлора України, 2007; Єна, 2004; Ільїнська, 2002; Косых, Голубев, 1983; Рыфф, 2001.

Автори: А.В. Єна, Я.П. Дідух, А.П. Ільїнська,
В.В. Корженевський, Л.Е. Рифф
Фото: В.В. Савчук

